знань та умінь, що відповідають сучасним вимогам виробництва є надзвичайно важливим і потребує подальшого детального вивчення.

Корець М.С.
(НПУ ім. М.П.Драгоманова)

ПРО НАЗУ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПЕДАГОГІКА І МЕТОДИКА СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ. ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ»

Останнім часом дещо впала престижність спеціальності вчителя трудового навчання, що позначається на зменшенні конкурсу при вступі на спеціальність 7.01.01.03 "Педагогіка і методика середньої освіти. Трудове навчання". Основною причиною цього, на нашу думку, є консервативність поглядів у підході до змісту трудового навчання в школі, невідповідність назви навчального предмету змісту програми і, зрештою, звуження рамок практичної діяльності випускника даної спеціальності лише до меж повної середньої школи.

Відомо, що трудове навчання як рівноправний шкільний предмет відновлено лише у 1954 році і основне його завдання було спрямоване на вирішення питання трудової підготовки учнів. Згідно нової концепції трудової підготовки учнів національної школи України головним призначенням її є формування в учнів готовності до продуктивної праці протягом усього періоду навчання, створення умов для вибору учнями професій та оволодіння їх основами у процесі поглибленого трудового навчання.

У навчальних предметах природничого спрямування учні ознайомлюються з основами виробництва в рамках ілюстрації практичного застосування науково-природничих закономірностей. Але ці знання мають не систематизований характер, і тому необхідно мати навчальний предмет, який би зміг більш повно і всеохоплююче (у вигляді системи теоретичних і практичних знань та вмінь) ознайомлювати учнів з основами виробництва.

Таким навчальним предметом на даний час є трудове навчання, що включає в себе 4 ступені: I – 1-4 класи; II – 5-7 класи; III – 8-9 класи; IV – 10-11 класи. На кожному ступені вирішуються свої специфічні завдання, але в основу всіх покладено головне – це ознайомлення дітей з технологіями виробництва. Причому на III і IV ступені це вивчається на допрофесійному і професійному рівні з наданням можливостей одержання кваліфікації однієї із обраних робітничих професій.

Виникає запитання, чи повністю адекватно відповідає назва навчального предмету "Трудове навчання" його завданню та змісту. Був період у системі освіти, коли цей навчальний предмет називали просто – "Праця". З такою назвою не можна погодитися тому, що будь-який вид людської цілеспрямованої діяльності з метою створення предметів, необхідних для задоволення своїх потреб, - це є праця. Але даний навчальний предмет не ставив завдання ознайомлювати учнів з усіма існуючими видами людської діяльності, а лише – з основами виробництва. І зрештою, таке всеохоплююче ознайомлення реалізувати за відведений у школі навчальний час неможливо.

Стосовно самої назви предмету "Трудове навчання" слід зауважити, що йому повинен відповідати зміст, спрямований на навчання дітей основам деяких видів трудової діяльності людей, найбільш поширених на виробництві і в побуті. На наш погляд, це звужує завдання навчального предмету, в основному, до набуття визначених практичних умінь і навичок і пропускає блок теоретичних знань з технології виробництва. Тому більш правильною

буде назва навчального предмету "Технології виробництва" або "Виробничі технології". Така назва може внести узгодження між назвами напрямків у трудовому навчанні для хлопців та дівчат у середніх і старших класах школи, які на даний час називають: для хлопців - "Трудове навчання (технічна праця)", а для дівчат - "Трудове навчання (обслуговуюча праця)". Адже, як відомо і обробка деревини, металу, і обробка тканин та продуктів харчування відносяться до технологій виробництва. Окрім того, відпаде потреба вносити до назви навчального предмету певні додаткові пояснення.

Зміна назви навчального предмета "Трудове навчання" на "Виробничі технології" в старших класах повної середньої школи нині знаходиться в стадії запровадження на рівні розробки стандартів освіти. Тож чому не зробити таким чином, щоб навчальний предмет мав уніфіковану назву на всіх ступенях школи? На користь внесеної пропозиції слід навести приклад постсоціалістичних країн, де цей навчальний предмет має назву "Технології" (з деякими варіаціями).

В стандартах загальної освіти галузь, куди входять навчальні предмети "Трудове навчання" і "Основи інформатики та обчислювальної техніки", називається "Технології". Цілком зрозуміло, що другий навчальний предмет охоплює інформаційні технології, а першому більш пасує назва "Виробничі технології" ніж "Трудове навчання".

Отже, цілком очевидно, що назва спеціальності, за якою ведеться підготовка вчителів, повинна відповідати назві навчального предмета, який вони будуть викладати у школі чи інших закладах освіти. Але для випадку підготовки вчителя трудового навчання навіть без зміни назви навчального предмета необхідно давати нову назву спеціальності і кваліфікації спеціаліста. В даний час маємо спеціальність "Трудове навчання", яка неточно відбиває зміст діяльності вчителя і не сприяє підняттю її престижності. Запропоновані раніше варіанти кваліфікації вчителя "інженер-педагог" або "педагог-інженер" становлять механічне поєднання у назві двох кваліфікацій і є чимось інтегрованим, але не зовсім наближеним до змісту діяльності вчителя.

Причини для зміни назви спеціальності є такі. По-перше, необхідно, щоб одержана кваліфікація спеціаліста не обмежувала його поле діяльності середньою школою. В Україні є лише один вищий заклад освіти, який цілеспрямовано готує майстрів виробничого навчання та викладачів для системи професійно-технічної освіти. Тому рівень і зміст підготовки вчителя повинен бути таким, щоб він мав змогу у разі потреби працювати у профтехучилищах. Враховуючи те, що з причин скорочення кількості училищ та зменшення контингенту учнів спостерігається тенденція до зменшення вакансій щодо викладацького складу, систему цілеспрямованої підготовки викладацьких кадрів для профтехосвіти розширювати недоцільно. Отже і підготовка педагога до такого виду роботи повинна здійснюватися не в основній площині, а в додатковій, яка б грунтувалася на загальноосвітній, фундаментальній і професійній базі основної.

По-друге, із запровадженням багатоступеневої підготовки вчителів не зовсім зрозуміло, яке поле діяльності буде передбачено для магістра з трудового навчання. Відомо, що магістр вчительських спеціальностей – це викладач відповідних навчальних дисциплін у вищих закладах освіти. Навчальної дисципліни "Трудове навчання" немає в жодному технікумі, коледжі, інститутi чи університеті. Прогнозується, що такий фахівець матиме право на викладання методики трудового навчання у педагогічних училищах, інститутах та університетах, де ведеться підготовка вчителів трудового навчання. Але ж таких закладів освіти невелика кількість (14 інститутів та

університетів, 10 педучилищ) і кадрово в даному напрямку вони забезпечені на високому рівні. До того ж, таких викладачів більш успішно і на суттєво вищому науково-методичному рівні готують через аспірантуру за спеціальністю "Методика трудового навчання".

Є і інша пропозиція, суть якої полягає у підготовці до викладацької роботи спеціалістів інженерних професій, тобто підготовка їх до викладання технічних дисциплін у технічних інститутах та університетах. Але це буде продовження навчання не за базовою освітою спеціаліста з трудового навчання, а спеціаліста з певних інженерних професій. Зрештою, це буде не магістратурою, бо тут ведеться перепідготовка випускника вищого закладу освіти іншого профілю, тобто маємо не що інше, як здобуття другої вищої освіти.

Якщо спеціальність змінити на "Технології виробництва", то спеціаліст буде мати кваліфікацію – вчитель технологій виробництва і технічних дисциплін з додатковою спеціальністю, яка визначається вищим педагогічним закладом освіти. Тоді такий спеціаліст матиме можливість викладати на всіх стадіях повної середньої школи трудове навчання, а якщо видозмінять назву навчального предмета, то технології виробництва, а також бути майстром виробничого навчання або викладачем спеціальних технологій у профтехучилищах. Магістр вказаної спеціальності буде підготовленим до викладання циклу фахових дисциплін у педагогічних закладах освіти, де готують вчителів за вказаною спеціальністю. Адже викладачів циклу загальнотехнічних дисциплін для педагогічних закладів спеціально не готують. Тут, як правило, працюють випускники технічних вузів або ті, що мають вчений ступінь кандидата технічних наук не за відповідною спеціальністю до навчальної дисципліни, яку викладають. Магістру спеціальності "Педагогіка і методика середньої освіти. Технологій виробництва" необхідно дати обсяг знань, щоб він був готовий до роботи викладачем технічних дисциплін у технікумах.

Спеціально викладачів для технікумів готують в деяких сільськогосподарських, технічних вузах на так званих педагогічних факультетах, куди приймають на навчання випускників відповідних інститутів. Тут процес підготовки викладача здійснюється в рамках факультету післядипломної освіти та перепідготовки, тобто одержується друга вища освіта. На нашу думку, підготовка викладачів у закладі вищої освіти непедагогічного профілю буде урізаною і дещо формальною через відсутність належних наукових шкіл, відповідного методичного забезпечення, відсутності традицій та досвіду.

Таким чином, аналіз існуючої ситуації в системі освіти свідчить про те, що необхідно у вищих педагогічних закладах освіти замість "Трудового навчання" запровадити спеціальність "Технології виробництва", випускники якої зможуть працювати не лише в середній школі, а і у профтехучилищах, вищих закладах освіти різних рівнів акредитації. Така зміна повинна бути не лише формальною, а й наповненою новим змістом, за основу якого слід буде взяти діючі навчальні плани і скорегувати їх у відповідності до нових завдань, доповнити деякими новими фаховими навчальними дисциплінами.

Дана спеціальність гармонійно вписується в систему багатоступеневої підготовки вчителя з погляду на те, що у вищих педагогічних закладах освіти І рівня будуть готувати молодшого спеціаліста, вчителя технологій виробництва в неповній середній школі; в закладах ІІ рівня акредитації – бакалавра, вчителя технологій повної середньої; в закладах ІІІ рівня акредитації – спеціаліста, вчителя технологій виробництва і технічних дисциплін; а в закладах IV рівня акредитації – магістра, викладача технологій виробництва і технічних дисциплін. Слід відзначити, що випускник ІІІ рівня акредитації на відміну від ІІ матиме можливість викладати не лише в повній середній школі,

а і в профтехучилищах. А в школі йому буде дозволено при наявності матеріальної бази вести професійну підготовку учнів за обраною професією. Для закладів III і IV рівнів акредитації не буде мати потреби вводити технічне креслення як додаткову спеціальність, бо цей навчальний предмет саме входить до циклу технічних дисциплін.

Слід мати на увазі ще й те, що згідно спільної Постанови колегії Міністерства освіти і Держкомітету з охорони праці України додатково до одержуваних з розглядуваного напрямку спеціальностей (основної і додаткової) необхідно готувати вчителя основ безпеки життєдіяльності. Таке поєднання рекомендовано робити і з іншими спеціальностями, зокрема, з спеціальністю "Педагогіка і методика середньої освіти. Фізика". Як вимальовується, вчитель технологій виробництва і технічних дисциплін буде і вчителем основ безпеки життєдіяльності, хоч у назві кваліфікації це не обов'язково вказувати, бо безпека життєдіяльності – це не що інше, як в першу чергу, технічна дисципліна.

Запровадження внесених пропозицій у стандарти освіти дасть можливість створити єдиний монолітний стрижень в системі трудової і професійної підготовки учнів і гармонійну та змістовну наступність між середньою та вищою школою.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Актуальные проблемы подготовки учителя общетехнических дисциплин / Под ред. Д.О. Тхоржевського - К.: Вища школа, 1986.

2. Удосконалення підготовки вчителя загальнотехнічних дисциплін / За ред. Д.О. Тхоржевського – К.: КДПІ ім. М. Горького, 1992.

3. Дмитренко П.В. Підготовку вчителя – на наукову основу / Трудова підготовка в закладах освіти. – 1997. - № 2. - С. 36-39.

4. Програми для загальноосвітніх навчально-виховних закладів. Трудове навчання. 5-7 класи / Укладачі: Н.І. Боринець, О.П. Гнеденко та ін. – К.: Перун, 1996.

Сидоренко В.К.
(НПУ ім. М.П. Драгоманова)

ЧИ ПОТРІБНО ВИВЧАТИ ШКОЛЯРАМ КРЕСЛЕННЯ?

Назву статті сформульовано у вигляді запитання не випадково. Є всі підстави вважати, що на сьогодні можливість одержати знання з креслення в загальноосвітній школі для більшості школярів стала проблематичною. Чому ж виникла така ситуація? Адже ще не зовсім давно (на початку вісімдесятих років) креслення було обов'язковим загальноосвітнім предметом. І така ситуація ні в кого не викликала сумнівів. Цей предмет був забезпечений досить стабільною і науково обґрунтованою навчальною програмою, підручником, що видавався упродовж кількох десятиліть багатотисячними тиражами і витримав декілька перевидань, чисельними методичними і навчальними посібниками (картки завдань, учбові таблиці, різноманітна наочність тощо). Школи забезпечувались кваліфікованими вчителями (правда невелика кількість годин на предмет не потребувала підготовки "чистих" вчителів креслення - вони готувались переважно як вчителі трудового навчання і креслення або образотворчого мистецтва і креслення в педагогічних інститутах і училищах). То що ж сталося тепер?